

УДК 330.15: 630.6

Б. В. Шумлянський,
аспірант, Львівський національний аграрний університет

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗБАЛАНСОВАНОГО ЛІСОКОРИСТУВАННЯ

B. Shumlyansky,
Postgraduate student, Lviv National Agrarian University

INNOVATIVE MODEL OF FORMING OF INVESTMENT MECHANISM OF THE BALANCED USE OF THE FORESTS

У статті обгрунтовано необхідність побудови інноваційної моделі формування інвестиційного механізму збалансованого лісокористування, яка дозволить створити належне організаційно-економічне підґрунтя для стимулювання вітчизняних та зарубіжних інвесторів до інвестування коштів у розвиток лісового сектору України. Висвітлено авторське бачення визначення змісту поняття "інноваційна модель формування інвестиційного механізму збалансованого лісокористування". Визначено основні принципи побудови інвестиційного механізму збалансованого лісокористування на засадах економічного стимулювання вітчизняних та зарубіжних інвесторів. Доведено значимість та вагомість кожного з принципів у побудові еколого-економічно ефективної системи стимулювання інвестування коштів у розвиток лісового сектору економіки. Запропоновано інноваційну модель формування інвестиційного механізму збалансованого лісокористування.

The necessity of construction of innovative model of forming of investment mechanism of the balanced use of the forests is reasonable in the article, that will allow to create necessary organizationally-economic soil for stimulation of home and foreign investors to investing of facilities in development forest to the sector of Ukraine. Authorial vision of determination of maintenance of concept "Innovative model of forming of investment mechanism of the balanced use of the forests" is reflected. Basic principles of construction of investment mechanism of the balanced use of the forests are certain on the basis of economic stimulation of home and foreign investors. Meaningfulness and ponderability of each are well-proven of principles in the construction of the effective system of stimulation of investing of facilities in development forest to the sector of economy. The innovative model of forming of investment mechanism of the balanced use is worked out.

Ключові слова: лісовий сектор економіки, інноваційна модель формування інвестиційного механізму збалансованого лісокористування, економічне стимулювання.

Key words: forest sector of economy, innovative model of forming of investment mechanism of the balanced use of the forests, economic stimulation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В Україні на сьогодні склалася модернізована пострадянська модель інституційних рамок управління лісами і лісовим господарством, яка протягом періоду трансформації від централізованої адміністративно-командної економіки до ринкової продемонструвала свою неефективність — до тепер спостерігається надмірний директивний вплив держави, необгрунтоване стримування реформування лісоресурсних відносин, відсутність дієвих механізмів інвестування примноження лісоресурсного потенціалу, розвитку агроландшафтних формувань, модернізації технологічних процесів з

лісовирощування та використання лісових ресурсів тощо. Прагнення ж України стати членом спільноти європейських держав потребує на термінове реформування. Нині уряд України намагається адаптувати лісову політику і законодавство до вимог ЄС, а також робить спроби реформувати окремі інституції, ключовими серед яких слід визнати інституції інвестування збалансованого лісокористування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Інвестування слугує одним із найбільших потужних фінансових інструментів, вміле за-

стосування якого забезпечує досягнення високоефективних результатів у будь-якій сфері діяльності. Саме тому проблеми формування інвестиційного механізму, інвестиційного середовища тощо постійно знаходяться в центрі досліджень науковців, зокрема таких, як А. Бобко, О. Веклич, А. Гринів, Б. Данилишин, А. Дейнека, Д. Добряк, Н. Зіновчук, М. Козоріз, А. Карпук, Б. Колісник, В. Кравців, П. Лакида, І. Соловій, С. Харічков, М. Хвесик, Є. Хлобистов, О. Фурдичко, О. Шубалий, І. Юхновський та ін. Проте, незважаючи на вагомий напруження вчених, до нині не всі аспекти окресленої наукової проблематики достатньо висвітлені в сучасній науковій літературі. Зокрема доволі актуальними як на методологічному рівні, так і на прикладному, є проблеми формування інвестиційного механізму збалансованого лісокористування, заснованого на стимулюванні вітчизняних та зарубіжних інвесторів до інвестування коштів у розвиток лісового сектору України. Вирішення цієї проблеми потребує на подальше поглиблене вивчення питань з даної тематики.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає у обґрунтуванні необхідності побудови інноваційної моделі формування інвестиційного механізму збалансованого лісокористування, яка дозволить створити належне організаційно-економічне підґрунтя для стимулювання вітчизняних та зарубіжних інвесторів до інвестування коштів у розвиток лісового сектору України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Україна, підтримуючи міжнародні програми захисту лісів, взяла на себе зобов'язання вести лісове господарство за узгодженими європейськими принципами сталого розвитку. Проте забезпечення сталого розвитку лісового господарства можливе лише за умов створення належного фінансового забезпечення. Практика ж останніх років свідчить, що нині діюча бюджетна форма фінансування лісового сектору насправді є гальмом розвитку галузі. За статистичними даними обсяги бюджетного фінансування протягом 1992—2013 рр. досягли максимального рівня в 2013 році, але склали лише 1/5 від понесених витрат на ведення лісового господарства та природоохоронні заходи. Решта витрат на ведення лісового господарства

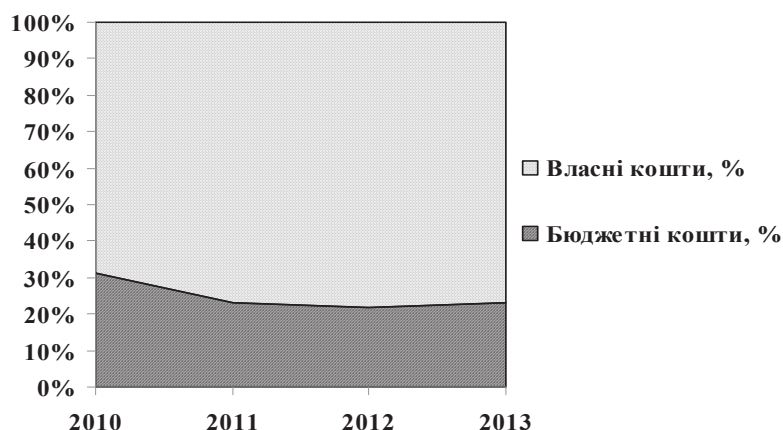

Рис. 1. Питова вага витрат на ведення лісового господарства та природоохоронні заходи, покритих за рахунок бюджетних та власних коштів, %

Джерело: побудовано автором за [5].

фінансувалась власними коштами господарств (рис. 1).

Найбільшу питому вагу у структурі власних коштів до тепер займали кошти від здійснення експортних операцій, обсяги яких щорічно нарощувались. Проте з введенням в дію Закону "Про внесення змін до Закону України "Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів" (щодо мораторію на експорт лісо- та пиломатеріалів у необробленому вигляді)" оголошено тимчасову заборону у вигляді 10-річного мораторію на вивіз за кордон деревини. А отже, у найближче десятиліття у структурі власних надходжень кошти від здійснення експортних операцій будуть практично відсутні, що матиме суттєвий вплив на рівень фінансового забезпечення функціонування лісового сектору економіки та потребуватиме активізації процесу інвестування.

Активізація процесу інвестування, на нашу думку, можлива лише за умови розробки інноваційної моделі формування інвестиційного механізму збалансованого землекористування, яка дозволить створити належне організаційно-економічне підґрунтя для стимулювання вітчизняних та зарубіжних інвесторів до інвестування коштів у розвиток лісового сектору економіки.

Історичний огляд розвитку поняття "інноваційності" свідчить, що як вітчизняній, так і світовій науковій літературі властива багатогранність поглядів до сутності даного поняття, тому в працях сучасних вчених термін "інноваційність" вживається із значними розбіжностями в його трактуванні (табл. 1).

Таблиця 1. Систематизація підходів до визначення поняття "інноваційність"

Прихильники	Суть підходу
Ідейний	
Яковець В.Ю., Харин А.А., Коленский Л.И., Кундеева Г.А.	представляють інновацію як дещо нове: внесення нових елементів, всього, що вперше увійшло до життя
Процесний	
Брайн Б.Т., Уайт П., Хартман Х.	на думку вчених, інновацією є підхід до конструювання, виробництва, тощо, або саме використання результату інтелектуальної діяльності
Результативний	
Вініченко І.І., Медведкін Т.С., Механік О.В., Ілляшенко С.М.	розглядають інновацію як кінцевий результат діяльності у вигляді конкретних товарів, технологій, процесів тощо. Однак слід зауважити, що результатом може виступати як новий товар, так і удосконалений

Базуючись на результатах проведеного теоретичного дослідження поняття, сутності та основних підходів до визначення "інноваційності" вважаємо за потрібне доповнити існуючу систематизацію підходів трансформаційним підходом, за яким "інноваційність" варто розглядати як якісну елементну або кардинальну зміну вже існуючої ідеї, засобу чи процесу. Звідси під інноваційною моделлю формування інвестиційного механізму збалансованого лісокористування, слід розуміти модель формування інвестиційного механізму, що передбачає якісну елементну або кардинальну зміну існуючих принципів формування інвестиційного механізму на принципи, які мають ґрунтуватися на поєднанні потужного приватного фінансування та розгалуженої системи дер-

суб'єктів господарювання та спрямовану на вирішення ключових еколого-економічних і соціальних проблем локального, регіонального та національного масштабу [1, с. 52]. На нашу думку, базовими принципами формування інвестиційного механізму збалансованого лісокористування на засадах стимулювання вітчизняних та зарубіжних інвесторів мають стати принципи подані на рисунку 2.

Потреба в економічному стимулюванні інвестування збалансованого лісокористування за принципом раціонального та комплексного використання лісоресурсного потенціалу пояснюється тим, що в сучасних умовах існує нагальна потреба саме в комплексному використанні лісоресурсного потенціалу. Згідно з національним класифікатором ДК 009:2010

"Класифікація видів економічної діяльності" (КВЕД-2010) комплексне використання лісоресурсного потенціалу включає наступні види економічної діяльності (табл. 2).

Проте комплексне використання лісоресурсного потенціалу передбачає не лише створення основної продукції, а також залучення у вторинну переробку відходів, які утворились під час створення основної продукції та інших її компонентів, для розширення асортименту продукції і задоволення найрізноманітніших потреб суспільства.

Здійснення економічного стимулювання інвестування збалансованого лісокористування за принципом дотримання міжнародних систем

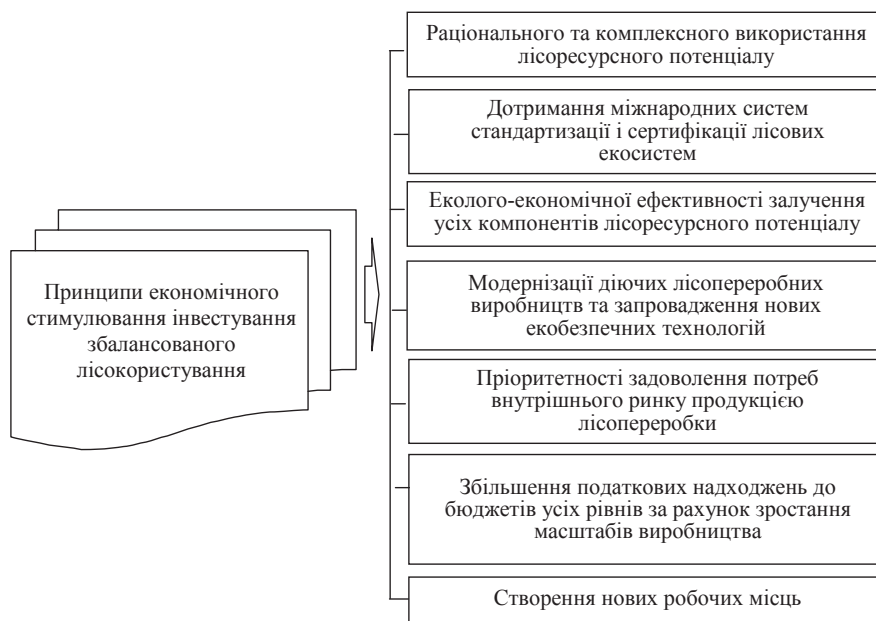

Рис. 2. Принципи побудови інвестиційного механізму збалансованого лісокористування на засадах економічного стимулювання вітчизняних та зарубіжних інвесторів

Джерело: власна розробка.

стандартизації і сертифікації лісових екосистем пов'язано з перспективою подальшої євроінтеграції України, яка вимагає на активізацію переходу вітчизняного лісового сектору до міжнародних систем стандартизації і сертифікації продукції та лісових систем.

Запровадження принципу еколого-економічної доцільності стимулювання інвестування збалансованого лісокористування обґрунтовується потребою забезпечення еколого-економічної ефективності усіх напрямів та видів діяльності, пов'язаних з комплексним використанням лісоресурсного потенціалу.

Ефективність діяльності лісового сектору протягом останніх років характеризується досить низьким рівнем рентабельності виробництва паперу та паперових виробів, а також лісового господарства і лісозаготівлі. Водночас мисливське господарство та оброблення деревини стабільно залишаються збитковими. Тож, держава має стимулювати реалізацію тих інвестиційних проектів, якими передбачено рівень рентабельності, який дозволить лісовим господарствам здійснювати не лише просте, а й розширене відтворення.

Потреба в стимулюванні за принципом модернізації діючих лісопереробних виробництв та запровадження нових екобезпечних технологій полягає в тому, що переробна ланка вітчизняного лісового комплексу вкрай потребує створення лісопереробних структур з поглибленої лісопереробки, особливо низькосортної деревини, яка має низький попит на вітчизняному та закордонному ринках. Постійне зростання обсягів споживання деревних плит та досвід провідних зарубіжних країн свідчать, що розвиток плитного виробництва є не тільки економічно вигідним, а й має значний екологічний і соціальний ефект, оскільки дозволить паралельно вирішити проблему переробки відходів лісозаготівлі та лісопереробки.

Базовим принципом стимулювання активізації інвестування збалансованого лісокористування має стати і принцип пріоритетності задоволення потреб внутрішнього ринку продукцією лісопереробки, оскільки протягом останніх років у лісовому секторі України спостерігаються негативні струк-

Таблиця 2. Класифікація видів економічної діяльності, що відносяться до лісового сектору за КВЕД-2010

Розділ	Групи	Назва
01		Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг
	01.07	Мисливство, відловлювання тварин і надання пов'язаних із ними послуг
02		Лісове господарство та лісозаготівлі
	02.1	Лісництво та інша діяльність у лісовому господарстві
	02.2	Лісозаготівлі
	02.3	Збирання дикорослих не деревних продуктів
	02.4	Надання допоміжних послуг у лісовому господарстві
16		Оброблення деревини та виготовлення виробів із деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння
	16.1	Лісопильне та стругальне виробництво
	16.2	Виготовлення виробів із деревини, корка, соломка та рослинних матеріалів для плетіння
17		Виробництво паперу та паперових виробів
	17.1	Виробництво паперової маси, паперу та картону
	17.2	Виготовлення виробів з паперу та картону

турні зміни обсягів реалізації продукції, а саме: зменшення частки обсягів реалізації продукції поглибленої переробки і зростання обсягів реалізації сировини та продукції первинної лісопереробки.

Практика свідчить, що досить потужним механізмом формування інвестиційного середовища розвитку лісового сектору є плата за спеціальне використання лісових ресурсів ти користування ділянками лісового фонду [6, с. 385]. Отже, наступним принципом стимулювання активізації інвестування збалансованого лісокористування має стати збільшення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів за рахунок зростання масштабів виробництва, оскільки на даний момент ті фіскальні важелі, що використовуються згідно з Лісовим та Податковим кодексом, не мають стимулюючого впливу на лісокористувачів внаслідок їх недо-

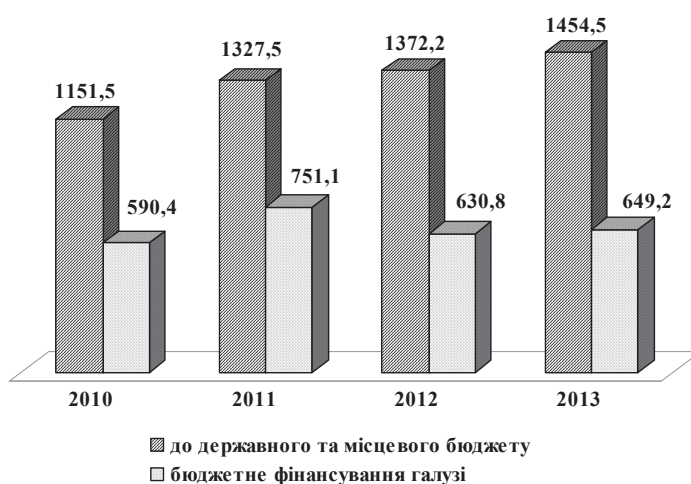

Рис. 3. Співвідношення сплати податків і обов'язкових платежів підприємствами Держлісагентства та бюджетного фінансування галузі, млн грн.

Джерело: побудовано автором за даними [5].

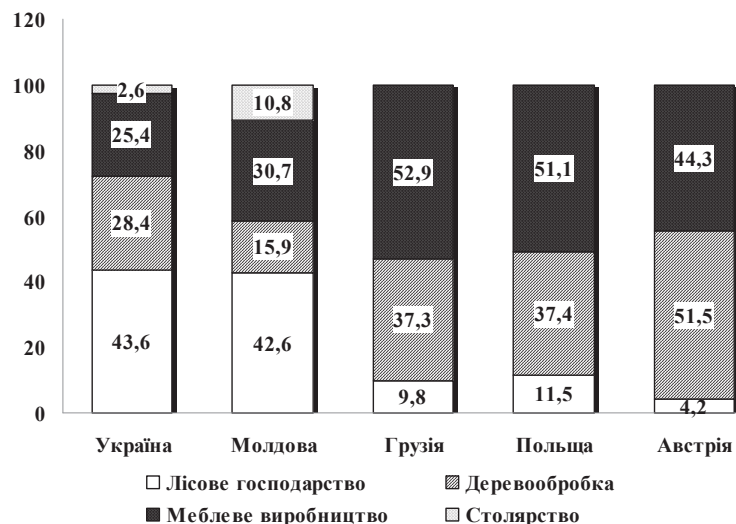

Рис. 4. Структура працюючих в лісовому господарстві та суміжних галузях в Україні та країнах ближнього зарубіжжя

Джерело: побудовано автором за даними [5].

статнього економічного та методичного обґрунтування, відсутності чітких розмежувань щодо бази оподаткування, суперечностей у міжбюджетних відносинах (рис. 3).

Не менш важливим ніж попередні є принцип створення нових робочих місць. Стратегією ЄС розвитку лісового сектору на період до 2020 року серед принципів розвитку лісового сектору чітко виокремлено принцип не тільки ресур-

сної ефективності та економічного зростання, а й створення робочих місць. Тож, даний принцип має стати принципом-мотиватором створення додаткових робочих місць як в лісовому господарстві, так і переробних галузях. На сьогодні орієнтовно у деревообробці і меблевому виробництві працює приблизно 90 тис. осіб, а у лісовому господарстві — 66 тис. осіб. Активізувавши інвестування розвитку даного сектору економіки у цю сферу можливо залучити, як мінімум, 350—400 тис. осіб [2]. На сьогодні структура працюючих в лісовому господарстві та суміжних галузях в Україні та країнах ближнього зарубіжжя характеризується даними поданими на рисунку 4.

Практика Латвії доводить, що вдале проведення реформ у лісгосподарській галузі є цілком можливим. У цій балтійській країні одне робоче місце в лісовому господарстві створило до десяти робочих місць у суміжних секторах економіки таких, як: логістика, переробна промисловість, виробництво готової продукції (наприклад, меблів) [2].

Побудова моделі формування інвестиційного механізму сталого лісокористування за переліченими принципами сприятиме створенню дієвої системи стимулювання активізації інве-

Рис. 5. Інструментальне забезпечення стимулювання активізації інвестування коштів у розвиток збалансованого лісокористування

Джерело: власна розробка автора.

ствання розвитку лісового сектору економіки.

Базові положення системи стимулювання інвестиційної активності, як зазначалось, закладено в ряді законодавчих та нормативно-правових актів. Проте, на жаль, у них пропонується досить обмежений набір економічних стимулів інвестування розвитку лісоресурсної сфери. Зокрема, в Лісовому кодексі України (далі — ЛКУ) перелік інструментів економічного стимулювання, передбачений ст. 99 ЛКУ включає лише:

- компенсацію витрат власникам лісів і лісокористувачам при впровадженні ними заходів щодо розширеного відтворення лісів;

- застосування прискореної амортизації основних фондів землеохоронного, лісоохоронного та природоохоронного призначення [3].

Перелічені інструменти стимулювання, як свідчить практика, не дозволяють у повній мірі виконувати стимулюючу дію на господарську діяльність усіх суб'єктів, які пов'язані з використанням, розширеним відтворенням та охороною лісоресурсного потенціалу. На нашу думку, існуючий перелік інструментарію стимулювання активізації інвестування коштів у розвиток лісового господарства повинен мати наступний склад (рис. 5).

Запровадженню нових засад стимулювання активізації інвестування розвитку збалансованого лісокористування мають передувати:

- по-перше, розробка системи національних принципів стимулювання активізації інвестування сталого розвитку лісового господарства України;

- по-друге, визначення об'єктів стимулювання активізації інвестування збалансованого лісокористування за інтегральною оцінкою комплексності використання лісоресурсного потенціалу. При цьому інтегральна оцінка комплексності використання лісоресурсного потенціалу має здійснюватись за пан-

Рис. 6. Інноваційна модель формування інвестиційного механізму збалансованого лісокористування

Джерело: власна розробка.

європейськими критеріями (тобто за сукупністю основних вимог, за якими оцінюється втілення у практику лісокористування принципів сталого розвитку лісового господарства та визначається відповідність лісокористування загальним положенням концепції сталого ведення лісового господарства) та індикаторами сталого ведення лісового господарства.

Результати оцінки доцільно подавати у вигляді картодіаграм, що дозволить у просторовому розрізі вивчати переваги і недоліки окремих лісокористувачів в частині комплексності використання лісоресурсного потенціалу залежно від їх географічного розміщення та наявної лісоресурсної бази [8, с. 238].

- по-третє, визначення складу інвесторів і розробка заходів по створенню сприятливого інвестиційного клімату;

- по-четверте, визначення функціональних складових інвестиційного механізму та його інструментів;

по-п'яте, оцінка еколого-економічної ефективності стимулювання активізації інвестування коштів у забезпечення сталого розвитку лісового сектору економіки.

Отже, інноваційна модель формування інвестиційного механізму збалансованого лісокористування має набувати наступного вигляду (рис. 6).

Для успішної реалізації усіх запропонованих заходів потрібно внести відповідні уточнення до положень Лісового кодексу, Стратегії реформування та розвитку лісового господарства, державних та регіональних програм, державних та регіональних програм розвитку лісового господарства та інших нормативно-правових актів у частині не тільки декларування розширення набору економічних стимулів розвитку суб'єктів лісоресурсної сфери, а й розробки відповідних правил їх практичного застосування.

ВИСНОВКИ

Ретельний аналіз кожного з запропонованих принципів побудови моделі формування інвестиційного механізму збалансованого лісокористування дає, підстави стверджувати, що запровадження на практиці даної моделі дозволить створити належне організаційно-економічне підґрунтя для стимулювання вітчизняних та зарубіжних інвесторів до інвестування коштів у розвиток лісового сектору України.

Література:

1. Зіновчук Н. Стимулювання розвитку лісо-ресурсної сфери: системні суперечності та інструменти реалізації економічних механізмів / Н. Зіновчук, Н. Василик // Економіст. — № 12. — 2012. — С. 52—54.
2. Кійко О. Стимулювання деревообробного сектору потрібне, проте інструменти можуть бути різними / О. Кійко // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http:// www. lesovod.org.ua](http://www.lesovod.org.ua)
3. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 № 3852-ХІІ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http:// www. zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua)
4. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http:// www. zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua)
5. Лісове господарство України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http:// www. ekoinform.com.ua/index.php](http://www.ekoinform.com.ua/index.php)
6. Марчук Ю.М. Проблеми сталого розвитку лісового господарства у контексті міжнародних зобов'язань України / Ю.М. Марчук //

Суспільно-політичні та соціально-економічні процеси в регіонах. — 2009. — № 5 (79). — С. 385—396.

7. Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів (щодо мораторію на експорт лісо- та пиломатеріалів у необробленому вигляді). Закон України від 09.04.2015 № 325-VIII. [Електронний ресурс].

8. Шубалій О.М. Етапи трансформації системи стимулювання розвитку лісоресурсної сфери / О.М. Шубалій // Економічні науки. Серія "Економіка та менеджмент": Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. — Вип. 9 (34). — Ч. 2. — Луцьк, 2012. — С. 238—245.

References:

1. Zinovchuk, N. (2012), "Stimulation of development of liso of resource sphere: system contradictions and instruments of realization of economic mechanism", *Ekonomist*, no. 12, pp. 52—54.
 2. Kiiko, O. (2015), "Stimulation woodworking a sector it is needed, however much instruments can be different", available at: [http:// www. lesovod.org.ua](http://www.lesovod.org.ua)
 3. Verkhovna rada Ukrainy (1994), "Forest code of Ukraine", available at: [http:// www. zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua) (access date January 21, 1994)
 4. Verkhovna rada Ukrainy (2010), "Internal revenue code of Ukraine", available at: [http:// www. zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17](http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17) (access date December 02, 2010).
 5. "Forestry of Ukraine", available at: [http:// www. ekoinform.com.ua/index.php](http://www.ekoinform.com.ua/index.php)
 6. Marchuk, Iu.M. (2009), "Problems of steady development of forestry are in the context of international obligations of Ukraine", *Suspilno-politychni ta sotsialno-ekonomichni protsesy v rehionakh*, no. 5 (79), pp. 385—396.
 7. Verkhovna rada Ukrainy (2015), "About the features of government control of activity of sub"ektiv of entrepreneurial activity, pov"yazanyoy with realization and export of commercial timbers (in relation to a moratorium on the export of liso- and saw-timbers in an untitled kind)", available at: [http:// zakon5.rada.gov.ua/laws/show/325-19](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/325-19) (access date April 09, 2015).
 8. Shubalii, O.M. (2012), "Stages of transformation of the system of stimulation of lisoresources sphere)", *Ekonomichni nauky. Seriiia "Ekonomika ta menedzhment"*, no. 9 (34), pp. 238—245.
- Стаття надійшла до редакції 10.11.2015 р.*